

Ellonen
KOO/ yksikkö

Asiantuntijalausunto
21.9.2022
EU/706/2022

E 86/2022 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto liikennealaa koskevasta valmiussuunnitelmasta

Liikenne- ja viestintäministeriön kirjallinen asiantuntijalausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Liikenne- ja viestintäministeriö kiittää liikennevaliokuntaa asiantuntijalausuntopyynnöstä ja esittää lausunnossaan seuraavaa:

Komissio antoi 23.5.2022 tiedonannon liikennealaa koskevasta varautumissuunnitelmasta. Tiedonannon taustalla ovat kokemukset COVID-19-kriisistä ja Ukrainan sodasta. Komission tiedonanto ei ole oikeudellisesti sitova

Tiedonannon (liikennealaa koskeva varautumissuunnitelma) taustalla on neuvoston komissiolle esittämä kehoitus laatia Euroopan rahtiliikennettä koskeva varautumissuunnitelma pandemioiden ja muiden suurten kriisien varalta (Neuvoston päätökset, ST 12391/20).

Lisäksi kestävän ja älykkään liikkuvuuden strategiassa edellytetään, että komissio laatii kriisiajan varautumissuunnitelman, jotta voidaan varmistaa toiminnan jatkuvuus ja koordinoita toimia liikennealalla (COM(2020) 789 final).

Komission tiedonannossa esitetään kahdeksan varautumisen periaatetta ja kymmenen toimenpidettä liikennealan kriisivalmiuden parantamiseksi. Toimenpiteitä pitäisi toteuttaa niin, että varautumisen periaatteet toteutuvat.

Komission esittämät liikennealan varautumisen suunnitteluperiaatteet ovat: (1) suhteellisuusperiaate, (2) syrjimättömyys, (3) koordinointi, (4) avoimuus, viestintä ja vuoropuhelu (5) johdonmukaisuus EU-politiikan kanssa, (6) liikennejärjestelmä eheys, (7) huolehtiminen matkustajista, joilla on erityistarpeita, (8) huolehtiminen kuljetustyöntekijöistä.

Komission esittämät toimenpiteet kriisivalmiuden parantamiseksi ovat: (1) EU:n liikennealan lainsäädännön muokkaaminen kriisitilanteisiin sopivaksi, (2) riittävän tuen varmistaminen liikennealalle, (3) tavaroiden, palvelujen ja ihmisten vapaan liikkuvuuden takaaminen, (4) pakolaisvirtojen hallinta ja ulkomaille jumiin jääneiden matkustajien ja kuljetustyöntekijöiden kotiuttaminen, (5) liikenteen vähimmäisyhteyksien ja matkustajien suojan varmistaminen, (6) liikennettä koskevien tietojen jakaminen, (7) liikennepolitiikan koordinoinnin vahvistaminen, (8) kyberturvallisuuden vahvistaminen, (9) liikennealan varautumisen testaaminen, (10) yhteistyö kansainvälisten kumppaneiden kanssa.

Suomi pitää tiedonannon tavoitteita kannatettavina ja pitää niiden huomioimista liikennealan kehittämisessä perusteltuna.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla lainsäädäntöä on pyritty toteuttamaan niin, että tarvittavat toimivaltuudet häiriötilanteiden ratkaisemiseksi löytyisivät mahdollisimman laajasti ja selkeästi jo normaaliolojen lainsäädännöstä. Varautumisvelvoitteita on lainsäädännössä viestinnän, ilmailun, rautatieliikenteen ja maantieliikenteen toimijoille.

Laki sähköisen viestinnän palveluista (917/2014) määrittelee teleyritysten varautumisvelvollisuutta. Lain mukaan teleyritysten on huolehdittava siitä, että niiden toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi myös normaaliolojen häiriötilanteissa sekä valmiuslaissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Laissa on määräyksiä myös mm. teleyritysten varautumissuunnittelusta sekä viestintäverkon kriittisen järjestelmän palauttaminen Suomeen

Maantieliikenteen henkilö- ja tavaraliikenneluvan haltijan varautumisvelvollisuudesta säädetään laissa liikenteen palveluista (320/2017). Lain varautumisvelvoitteet koskevat vain suurempia luvanhaltijayrityksiä. Poikkeustilanteisiin ja –oloihin varautuminen on kuitenkin osa jokaisen vastuullisen yrityksen riskien- ja jatkuvuudenhallintaa sekä yrityskulttuuria.

Ilmailun varautumisvelvollisuudesta säädetään liikenteen palveluista annetussa laissa (320/2017) (liikennepalvelulaki) ja ilmailulaissa (864/2014).

Raideliikenteen varautumisvelvollisuudesta säädetään liikenteen palveluista annetussa laissa (320/2017) (liikennepalvelulaki) ja raideliikennelaissa (1302/2018).

Laki eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta (485/2004) sisältää määräyksiä satamissa noudatettavista turvatoimista.

Alusliikennepalvelulaki 623/2005 säädetään VTS-palveluntarjoajan velvollisuudesta varautua valmiuslaissa tarkoitettuihin poikkeusoloihin ja normaaliolojen häiriötilanteisiin.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala osallistuu aktiivisesti EU-tason ja kansalliseen lainsäädäntötyöhön ja kyberturvallisuussäätelyn kehittämiseen.

CER-direktiivi (Critical Entities Resilience Directive) korvaa Euroopan kriittisen infrastruktuurin suojaamista koskevan ECI-direktiivin (ECI's, European critical infrastructures) (2008/114EC), joka on komission mukaan vanhentunut, soveltamisalaltaan liian kapea eikä vastaa enää tämän päivän uhkia. CER-direktiiviin liittyvää valmistelua koordinoi Suomessa sisäministeriö.

Direktiivin soveltamisala kattaa useita sektoreita: liikenne, energia, pankit, finanssimarkkinat, terveys, vesi- ja jätevesihuolto, digitaalinen

infrastruktuuri ja avaruus. Direktiivi toisi varautumisvelvollisuuden piiriin myös sellaisia toimijoita, joilla aiemmin ei ole ollut laissa säädettyä varautumisvelvollisuutta.

Direktiivi laajentaa aikaisempaa Euroopan elintärkeiden infrastruktuurien direktiiviä (2008) samaan tapaan kuin NIS2 laajentaa NIS-direktiiviä.

LVM:n toimialalla CER-direktiivi koskee mm. laajasti liikennettä (mm. meriliikenne, ilmailu, raideliikenne, tieliikenne, satamat ja satamanpitäjät, lentokentät) ja digitaalista infrastruktuuria.

Kuljetustyöntekijät ovat toimitusketjujen kannalta ratkaisevassa asemassa. Kuljetustyöntekijöiden turvallinen ja sujuva liikkuminen on tärkeää varmistaa myös kriisitilanteissa.

Korona-kriisin yhtenä toimenpiteenä neuvoston suosituksessa 2020/1475 ja sen myöhemmissä tarkistuksissa vahvistettiin, ettei kuljetustyöntekijöiltä periaatteessa vaadita testejä tai karanteenia. Suositus ja sen perusteella tehdyt ratkaisut olivat tärkeitä kuljetusketjujen toiminnalle korona-aikana. On tärkeää, että myös tulevaisuudessa kriiseissä kuljetustyöntekijöiden häiriötön liikkuminen varmistetaan. Tässä voidaan hyödyntää korona-ajan kokemuksia.

Pakolaisvirtojen hallinta ja ulkomaille jumiin jääneiden matkustajien ja kuljetustyöntekijöiden kotiuttaminen liittyvät erityisesti sisäministeriön ja ulkoministeriön vastuualueisiin. Liikenne- ja viestintäministeriö tukee vastuuviranomaisia.

Suomessa on kansallisella tasolla määritetty Suomen kyberturvallisuusstrategia 2019 sekä 2021 julkaistu Kyberturvallisuuden kehittämisohjelma. Ne käsittelevät kyberturvallisuutta laajasti, yhteiskunnan eri aloilla. Kyberturvallisuus on kaikkien hallinnonalojen vastuulla omilla toimialoillaan.

Euroopan verkko- ja tietoturvadirektiivissä (EU 2016/1148) (ns. NIS-direktiivi) (NIS, network and information security) säädetään tietoturvavelvollisuuksista ja häiriöraportoinnista useilla eri sektoreilla. Suomessa velvoitteet säädetään näiden sektoreiden omassa säädännössä ja niitä valvovat sektoreiden valvontaviranomaiset.

NIS-direktiivin tavoite on varmistaa yhteiskunnan kannalta merkittävien toimijoiden toiminnan jatkuvuutta ja yhteiskunnan turvallisuutta sekä lisätä luottamusta digitaalisiin palveluihin. Liikenne- ja viestintätoimialan osalta NIS-direktiivin vaatimukset on sisällytetty useisiin liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan säädöksiin ja määräyksiin.

Verkko- ja tietoturvadirektiivin tarkistuksesta (NIS2-direktiivi) komissio ehdottaa, että häiriönsietokykyä ja varautumista vahvistetaan edellyttämällä, että organisaatiot ottavat käyttöön toiminnan jatkuvuuteen ja kriisitilanteiden hallintaan liittyviä toimenpiteitä. Samansuuntaista ehdotuksia sisältyy myös CER-direktiiviehdotukseen (Critical Entities Resilience Directive).

Komission ehdotuksen mukaan olisi luotava toimintamalleja, joilla varmistettaisiin yhteistyö ja tietojen jakaminen siinäkin tilanteessa, että tavanomaiset kanavat eivät toimi.

Liikenne- ja viestintäministeriö seuraa asiaan liittyviä aloitteita. On tärkeää, että luodaan selkeät ja kestävät toimintamallit jo ennen häiriö- tai kriisitilanteita. Tärkeää on myös toteuttaa normaaliolojen toimintamallit niin, että ne ovat kestävätkä häiriöitä ja toimivat myös kriisitilanteissa.

Antti Ellonen
valmiuspäällikkö

Määräaika 22.9.2022

Liitteet	-
Jakelu	Eduskunta, liikennevaliokunta
Tiedoksi	LVM/KVV